

Nr 28.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar
om anslag till allmän bostadsräkning m. m. jämte
i ämnet väckta motioner.*

(3 avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkt 7, s. 17—23 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1948) föreslagit riksdagen att till Allmän bostadsräkning m. m. för budgetåret 1948/49 anvisa ett reservationsanslag av 340 000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t i propositionen nr 2 (bilaga 4, punkt 1, s. 13—15 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att till Allmän bostadsräkning m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 260 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förenämnda förslag har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Löfvander m. fl.* (I: 84) och den andra inom andra kammaren (II: 156) av herr *Pettersson i Dahl m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att icke bifalla den av Kungl. Maj:t i propositionen nr 2 föreslagna utvidgningen av bostadsräkningens hushålls- och inkomststatistik samt att vederbörande utskott måtte föreslå en motsvarande minskning i det på tilläggsstat II för budgetåret 1947/48 äskade anslaget,

dels ock två likalydande motioner, väckta inom första (I: 83) respektive andra kammaren (II: 134) av *samma motionärer*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att den av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagna utvidgningen av bostadsräkningens hushålls- och inkomststatistik icke måtte komma till stånd och att vederbörande utskott måtte föreslå en motsvarande begränsning av det för budgetåret 1948/49 äskade anslaget.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för nämnda yrkanden, får utskottet hänvisa till motionen II: 134.

Nu pågående bostadsräkning, vilken tillkommit jämlikt statsmakternas beslut år 1945 (propositionen nr 307, riksdagens skrivelse nr 442), baserar sig på material, som insamlats i samband med mantalsskrivningen för år 1946. Den omfattar *dels* en allmän bostadsräkning i alla stadssamhällen kombinerad med en hyresräkning, *dels* en liknande allmän bostadsräkning å hela landsbygden, *dels* en allmän bostadshushållsstatistik, *dels* en representativ

bearbetning av vissa uppgifter inom bostadsräkningen och dels en redovisning av familjeinkomsten inom bostadsräkningen, i sistnämnda avseende i överensstämmelse med i propositionen nr 282 till 1946 års riksdag förordade grunder.

I skrivelser den 19 november och den 12 december 1947 har *socialstyrelsen* avgivit förslag till anslagsäskande för budgetåret 1948/49 och medelsanvisning på tilläggsstat för innevarande budgetår.

Anslag till den allmänna bostadsräkningen ha anvisats för budgetåren 1945/46—1947/48. Anslagens sammanlagda belopp utgör 1 835 000 kronor. Socialstyrelsen har hemställt om anvisande dels av 340 000 kronor för nästa budgetår *dels ock* av ytterligare 263 000 kronor för innevarande budgetår. De sammanlagda kostnaderna för bostadsräkningen komma vid bifall till dessa framställningar att icke oväsentligt överstiga vad som från början beräknades. Flera omständigheter ha medverkat till kostnadsökningen. En avsevärd ökning har föranletts av den 1947 beslutade förbättringen av statstjänstemännens löner. Vidare må bl. a. nämnas, att lokaler icke från början kunnat tillhandahållas i erforderlig utsträckning, vilket nödvändiggjort kostnadskrävande omläggningar i arbetsplanen och även i övrigt verkat fördyrande.

Vissa utvidgningar av arbetsprogrammet i förhållande till vad som antagits vid tidigare beräkningar av kostnaderna äro härjämte beslutade eller planerade. Härom må närmare anföras följande.

I propositionen nr 235 till 1947 års riksdag anfördes (s. 106—107) bl. a. att genom kommunernas försorg en inventering av vissa delar av bostadsbeståndet borde genomföras. För att underlätta genomförandet av inventeringen borde socialstyrelsen tillhandahålla vissa utdrag av bostadsräkningen. Kostnaderna härför, vilka uppskattades till i runt tal 100 000 kronor, borde bestridas av medel, som anvisats eller komma att anvisas för den allmänna bostadsräkningen. Riksdagen gjorde ingen erinran i anledning av det anförda (skrivelse nr 493). Kungl. Maj:t har tills vidare genom beslut den 26 september 1947 uppdragit åt socialstyrelsen att föranstalta om en till ett 30-tal kommuner begränsad undersökning av barnfamiljernas bostadsförhållanden. Medel för denna undersökning ha icke tidigare beräknats.

Socialstyrelsen har vidare i samråd med statens byggnadslånebyrå omprövat planen för det återstående arbetet med bostadsräkningen. Vid omprövningen har hänsyn tagits till att enligt den av 1947 års riksdag antagna lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande (nr 523/1947) vissa kommuner äro skyldiga att upprätta bostadsförsörjningsplan.

I fråga om hushållsstatistiken har socialstyrelsen anfört följande.

Hushållsstatistiken är nödvändig för upprättandet av bostadsförsörjningsplaner. Enligt lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande (SFS nr 523/1947) bliva vissa kommuner skyldiga att upprätta dylika planer. Det gäller alla kommuner över 10 000 invånare samt, i den mån Kungl. Maj:t med hänsyn till bebyggelsens snabba utveckling eller andra särskilda omständigheter så föreskriver, även kommuner med mindre än 10 000 invånare. Lagen träder i kraft den 1 januari 1948. Inom statens byggnadslånebyrå ha vissa uppskattningar gjorts av folkmängden (den 31 december 1945) i de

kommuner, vilka kunna komma att åläggas att upprätta ifrågavarande planer. Här har räknats med sammanlagt 3,1 miljoner invånare inkl. Stockholm. Denna beräkning är preliminär i avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut. För dessa kommuner, som skola upprätta bostadsförsörjningsplaner, blir en total redovisning av hushållen nödvändig. Behov av en motsvarande redovisning torde — med vissa undantag — icke föreligga beträffande andra enskilda kommuner; för dessa bör därför redovisningen endast gälla vissa större grupper, såsom landsdelar och vissa typer av kommuner. Representativa uppgifter för dessa grupper kunna erhållas vid en bearbetning begränsad till hushåll, som ingå i folkräkningens partiella del (en tolfedel av samtliga hushåll).

Även beträffande inkomstredovisningen föreslås en viss utvidgning. I denna fråga anför socialstyrelsen följande.

Beträffande inkomstredovisningen har departementschefen i propositionen nr 282/1946 uttalat, att en bearbetning av inkomstuppgifterna avseende en tolfedel av befolkningen vore tillfyllest för den statliga bostadspolitiken. Den hade emellertid även till väsentligt ändamål att, jämte övriga undersökningar, skapa ett underlag för den lokala bostadsplaneringen. För detta ändamål syntes en mera fullständig inkomstredovisning vara erforderlig för vissa tätorter. Av olika skäl borde man dock begränsa en dylik redovisning till vad som vore nödvändigt för det praktiska behovet. Total inkomstredovisning beträffande de särskilda tätorterna borde sålunda ske endast i den mån statens byggnadslånebyrå funne en sådan ur den lokala bostadsplaneringens synpunkt särskilt angelägen och socialstyrelsen biträdde denna uppfattning.

Anhållan om total inkomstredovisning har inkommit från 41 kommuner med sammanlagt 1 452 000 invånare. Av dessa torde 20 kommuner komma att åläggas att upprätta bostadsförsörjningsplaner. En total inkomstredovisning framstår som särskilt angelägen för samtliga dessa kommuner och, såvitt nu kan bedömas, för 6 av återstående 21 kommuner. En total inkomstredovisning bör sålunda ske för dessa 26 kommuner med sammanlagt 1 388 000 invånare, medan i övrigt en begränsning till en tolfedel av hushållen synes tillräcklig.

Endast 6 kommuner med sammanlagt 42 000 invånare skulle sålunda erhålla en total redovisning av hushållens inkomster men ej av deras sammanställning m. m. (hushållsstatistik). En väsentlig del av kostnaderna för inkomststatistiken är emellertid gemensam med hushållsstatistiken. Då dessa 6 kommuner, även om de icke bli ålagda att upprätta bostadsförsörjningsplaner, ha visst behov av en redovisning av bostadshushållen och merkostnaderna härför bli relativt obetydliga (cirka 2 000 kronor), synas även dessa kommuner böra inbegripas i den totala hushållsstatistiken.

Kungl. Maj:ts anslagsäskanden överensstämma — bortsett från en avrundning av det för innevarande budgetår avsedda beloppet — med vad socialstyrelsen har föreslagit.

Enligt vad utskottet under hand inhämtat från socialstyrelsen, skulle en begränsning enligt motionsyrkandet av den framlagda planen för inkomstredovisningen medföra en besparing för innevarande budgetår av 12 000 kronor. Begränsas jämväl planen för hushållsstatistiken enligt motionsyrkandet tillkommer en ytterligare besparing av 248 000 kronor. Sistnämnda belopp bör fördelas så, att 98 000 kronor falla på innevarande budgetår och 150 000 kronor på nästa budgetår.

Utskottet.

Den till bostadsräkningen anknutna specialundersökningen rörande *bo-stadshushållen* skall enligt Kungl. Maj:ts förslag omfatta total redovisning för orter med sammanlagt cirka 3,1 miljoner invånare. I motionerna anses däremot att denna redovisning kan begränsas till orter med sammanlagt cirka 1,1 miljoner invånare. Motionärerna åberopa kostnadsberäkningar gjorda vid 1946 års riksdag (propositionen nr 282).

Total redovisning för vissa orter har icke ansetts erforderlig för den statliga bostadspolitiken. Representativa uppgifter avseende en tolfedel av befolkningen rörande vissa landsdelar och vissa typer av kommuner ha ansetts skola giva tillräcklig ledning. För den lokala bostadsplaneringen däremot, har en total redovisning ansetts erforderlig, men omfattningen av denna totala redovisning har tidigare endast kunnat preliminärt beräknas, då riktlinjer saknats för nämnda planering.

Nu mera föreliggande emellertid säkrare hållpunkter för en sådan beräkning. Enligt den vid förra årets riksdag antagna lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande skall kommun med mera än 10 000 invånare ävensom annan kommun, beträffande vilken Kungl. Maj:t med hänsyn till bebyggelsens snabba utveckling eller andra särskilda omständigheter så föreskrivit, upprätta bostadsförsörjningsplan. I bostadsförsörjningsplan skall enligt en nyligen utkommen kungörelse (SFS 1947:1011) angivas de riktlinjer kommunen finner böra ligga till grund för bostadsproduktionens inom kommunen omfattning under den tid planen avser — tio år från planens antagande — dess inriktning på hus och lägenheter av olika typer samt bostadsbehovets tillgodoseende genom nybyggnad och genom sanering av det befintliga bostadsbeståndet. De uppgifter om bl. a. antalet lägenhetsinnehavare fördelade efter kön, ålder och civilstånd, som erhållas ur hushållsstatistiken, ha ansetts utgöra en nödvändig förutsättning för bostadsförsörjningsplanernas upprättande, och de kommuner, vilka kunna beräknas bli ålagda att upprätta dylika planer, ha ett invånarantal av sammanlagt omkring 3,1 miljoner.

I en till utskottet överlämnad promemoria har byggnadslänebyrån erinrat om de bostadsbehovsundersökningar som byrån utfört beträffande ett 40-tal kommuner. Erfarenheterna från det hittills bedrivna arbetet med grundläggande undersökningar för bostadsförsörjningsplaner ge enligt promemorian vid handen, att det är nödvändigt att erhålla uppgifter om lägenhetsinnehavarnas kön, ålder och civilstånd för varje enskild kommun. Därvid hänvisas till, bl. a., att befolkningens hushållsstruktur visar icke oväsentliga variationer mellan olika kommuner.

Såvitt utskottet kan finna, skulle en begränsning av anslagsbeloppen i anslutning till motionärernas beräkningsgrunder i nuvarande läge medföra, att den större delen av de kommuner, vilka ha att upprätta bostadsförsörjningsplaner, icke genom pågående bostadsräkning finge tillgång till de uppgifter, som erfordras för planernas uppgörande. Kostnaderna för de särskilda undersökningar, som på grund härav bleve erforderliga, finge dessa kommuner bära

själva. Administrationen av sådana särskilda undersökningar skulle även avsevärt försvåras. Med hänsyn härtill anser sig utskottet förhindrat biträda motionsyrkandena i nu ifrågavarande avseende.

I fråga om *inkomstredovisningen* är skillnaden mellan dess omfattning enligt Kungl. Maj:ts förslag (kommuner med sammanlagt omkring 1,4 miljoner invånare) och motionärernas (1,1 miljoner invånare) av mindre omfattning. Kungl. Maj:ts förslag bygger på en prövning av ansökningar om fullständig inkomstredovisning från 41 kommuner och innebär, att ansökningarna från 26 av dessa kommuner skulle bifallas. Icke heller i detta avseende anser utskottet skäl föreligga att förorda någon avvikelse från vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 84 och II: 156 samt I: 83 och II: 134 till *Allmän bostadsräkning m. m.* anvisa

a) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 under femte huvudtiteln ett reservationsanslag av 260 000 kronor,

b) för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln ett reservationsanslag av 340 000 kronor.

Stockholm den 20 februari 1948.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Gränebo, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Andrén, Mannerskantz, Gustaf Iwar Anderson, Gillström, Näsström, Gustav Emil Andersson, Hesselbom och Ohlon; samt

från andra kammaren: herrar Eriksson i Stockholm, Ward, Bergström, Falla, Rubbestad, Mårtensson, Pettersson i Dahl, Åkerström, Hoppe, Petterson i Degerfors, Persson i Svensköp och Birke.

Reservation

av herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo, Andrén, Mannerskantz, Gustav Emil Andersson, Ohlon, Falla, Rubbestad, Pettersson* i Dahl, *Persson* i Svensköp och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»1945 års riksdag fattade principiell ståndpunkt till den allmänna bostadsräkningens och därtill hörande undersökningars omfattning med undantag av inkomstredovisningen. Ståndpunkt beträffande inkomstredovisningens omfattning fattades vid 1946 års riksdag, vars beslut även avsåg bostadshushålls-

statistiken. Den sakliga innebörden av 1946 års beslut var, att fullständig redovisning skulle begränsas att avse orter med en sammanlagd folkmängd av omkring 1,1 miljoner invånare.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebär en avsevärd utvidgning av *hushållsstatistiken*. Medan man tidigare räknat med att total redovisning skulle lämnas för orter med ett sammanlagt invånarantal av omkring 1,1 miljoner, föreslås nu, att sådan redovisning skall lämnas för orter med cirka 3,1 miljoner invånare. Såsom skäl för en sådan utvidgning har anförts, att kommuner med åliggande att upprätta bostadsförsörjningsplaner kunna beräknas ha ett invånarantal av sammanlagt omkring 3,1 miljoner och att en för varje särskild kommun upprättad på fullständiga uppgifter grundad hushållsstatistik är erforderlig för dessa planer. Utskottet vill erinra, att planerna skola avse en tidsperiod av tio år från planens antagande och att beräkningarna för denna tioårsperiod måste grundas på många ovissa faktorer, främst den allmänna konjunkturutvecklingen och näringslivets förändringar i den särskilda kommunen. Dessa faktorer torde ha en sådan betydelse för bostadsbehovets inriktning på lägenheter av olika typer, att även den mest fullständiga redovisning av den art som avses med hushållsstatistiken icke synes kunna medföra någon nämnvärd sammanpressning av felmarginalen i bostadsförsörjningsplanerna. Med hänsyn härtill och i betraktande jämväl av nödvändigheten i nuvarande läge att strängt hushålla med arbetskraften och begränsa statsutgifterna, kan utskottet med anslutning till motionerna icke tillstyrka den ifrågasatta utvidgningen av hushållsstatistiken.

Aven i avseende på *inkomstredovisningen* innebär Kungl. Maj:ts förslag en viss utvidgning. Redovisningen skall sålunda enligt detta förslag omfatta kommuner med sammanlagt 1,4 miljoner invånare mot förut beräknade 1,1 miljoner invånare. Av motsvarande skäl anser sig utskottet ej heller i detta avseende kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag.

De besparingar, som bliva en följd av den sålunda av utskottet med anslutning till motionsyrkandena föreslagna begränsningen av Kungl. Maj:ts förslag, ha enligt beräkningar, som företagits inom socialstyrelsen, uppskattats till 110 000 kronor för innevarande budgetår och 150 000 kronor för nästa budgetår. Utskottet förordar att de av Kungl. Maj:t äskade anslagen minskas med nämnda belopp, varför anslagen alltså böra anvisas med 150 000 kronor och 190 000 kronor för respektive budgetår. Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 84 och II: 156 samt I: 83 och II: 134 till *Allmän bostadsräkning m. m.* anvisa

a) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 under femte huvudtiteln ett reservationsanslag av 150 000 kronor,

b) för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln ett reservationsanslag av 190 000 kronor.»